

Петро Сабат

Історія виникнення та формування Молебню (без канону) до Матері Божої в УГКЦ

У публікації вказано час зародження та джерела запозичення звичаю присвячувати в УГКЦ травень почитанню Матері Божої, представлено історію виникнення травневого молебню до Матері Божої в УГКЦ. Подано структуру чотирьох редакцій цього молебню та коротко окреслено відмінності між ними. Висвітлено маріологічне вчення, представлене редакцією цього молебню, що міститься в молитовнику «Прийдіте поклонімся», виданому за благословенням блаженнішого патріарха Мирослава Івана Любачівського. Звернено увагу на те, що цей молебен є приватним церковним богослужінням і що теперішній церковний устав УГКЦ, Катехизм УГКЦ та Партикулярне право УГКЦ і не зобов'язують священнослужителів до звершення цього молебню протягом травня чи в інші дні церковного року.

Вступ

Історія свідчить, що почитання Божої Матері ґрунтується не на якомусь релігійному сентименті, не на свідомості емансипації жінки у християнстві, не на приватних об'явленнях і містичних видіннях, хоч вони деколи творили сюжети поодиноких свят, а на солідних біблійно-догматичних основах, на вченні Святих Отців і постановках Вселенських соборів. Догма про

Богоматеринство Пречистої Діви Марії, прийнята на III Вселенському соборі в Ефесі 431 р., послужила особливим поштовхом до розвитку марійського культу в Церкві – як серед духовенства, так і поміж вірних¹.

У всіх літургійних книгах візантійсько-слов'янського обряду впродовж церковного року немає жодного богослужіння, в якому християни не прославляли би безнастанно Пречисту Діву Марію, її достоїнства й усі її Божі прикмети-привілеї. В усіх публічних церковних богослужіннях знаходимо вияв Божої Правди й повноту науки Східної Церкви щодо Богородиці.

Крім пісень і молитов на честь Божої Матері, котрі знаходимо у щоденних публічних церковних богослужіннях візантійсько-слов'янського обряду, є ще й особливі богослужіння, складені в честь свят Пречистої Діви Марії, як-от: Різдво Пресвятої Владичиці нашої Богородиці і Приснодіви Марії², Покров Пресвятої Богородиці³, Вхід у храм Пресвятої Владичиці нашої Богородиці і Приснодіви Марії⁴ та інші⁵.

Кожен, хто знає публічні церковні богослужіння візантійсько-слов'янського обряду, запримітить, що культ Божої Матері присутній не лишень у богослужіннях свят на честь Пресвятої Богородиці, а й у всіх інших: у честь Ісуса Христа, Пресвятої Тройці чи святих угодників Божих. У кожному церковнім публічним богослужінні бачимо «богородичні» пісні, що завжди прилучаються до тропарів, співаних у цьому богослужінні. Всі стихирі, співані на утрени, чи вечірні, чи також на інших богослужіннях добового кола, також завжди закінчуються піс-

¹ Роберт Ф. Тафт. Что Тя наречем? Литургическое почитание Пресвятой Девы Марии в византийской традиции // *Portal-slovo* (www.portal-slovo.ru).

² *Часословь*. Рим 1950, 835.

³ *Там само*, 861.

⁴ *Там само*, 915.

⁵ Іван Ортинський. *Під Твою милість прибігаємо. Роздуми про історію та суть Марійської поборності*. Рим – Фрайбург – Івано-Франківськ 1995, 156-160.

нею в честь Пречистої Діви Марії. По звеличенні Бога у Тройці міститься також звертання до Пречистої Діви про посередництво, щоб через її молитви краще звеличити Бога чи скоріше випросити собі ласку в Нього.

У візантійсько-слов'янському обряді поширені також приватні особливі богослужіння для возвеличення Богородиці, якими є акафісти⁶ та молебні⁷. Вони відомі в Київській Церкві вже від часу хрещення Русі.

В УГКЦ на початку ХХ ст. було укладено молебень до Божої Матері скороченої структури, із закликами-благаннями на взір римо-католицької літанії⁸, а також набула поширення практика звершувати його у травні впродовж цілого місяця, як у Римо-Католицькій Церкві, де протягом цього часу здійснюються різні марійські набоженства. Водночас якщо на Заході в Римо-Католицькій Церкві почитання Пречистої Діви Марії було й досі залишається на рівні народної побожності, то на Сході в деяких Східних Католицьких Церквах воно одержало приватний літургійно-церковний вимір, як, наприклад, є в УГКЦ.

Важливо пам'ятати, що коли Схід вважає найбільшим вивищенням Пречистої Діви Марії її богоматеринство, то Захід – її непорочне зачаття⁹. Молебень до Божої Матері, якийщо звершується впродовж травня в УГКЦ, в одній із найпоширеніших сьогодні його редакцій також представляє і підкреслює

⁶ Петро Сабат. Акафіст до Бога, Пречистої Діви Марії та святих: історія походження, розвиток богослужіння // *Радіо Воскресіння* (www.rtlviv.ua).

⁷ Пор. Петро Сабат. *Історія походження молебнів з канонами із рукописного Київського требника XV – поч. XVI ст.* Borgiano illirico 15 з Ватиканської бібліотеки і їх рецепція в Київській та Московській Церкві // *Історія релігій в Україні і світі: збірник наукових праць. Серія «Історичне релігієзнавство»*, вип. 5. Острог 2011, 191-201; його ж. *Історія виникнення та формування молебня за хворого в Київській Церкві // Метрон: Журнал з Еклезіології і Церковного Права 14* (Львів 2017) 243-245.

⁸ *Літургійна Агенда (богослужіння, освячення і благословення)*. Київ 2001, 258.

⁹ Євген Іванців. *Український Християнський Схід*. Чикаго 1992, 179.

це розуміння непорочного зачаття відповідно до західного бачення: «Діво, непорочно зачата, радуйся і спаси тих, що на Тебе уповають»¹⁰.

Хоча вірні УГКЦ величають і прославляють Пречисту Діву Марію молебнем у травні, у більшості випадків вони не знають історії походження цього богослужіння й не мають відомостей про богослов'я його тексту, тобто маріологію молебню до Божої Матері.

У цій публікації зупинюся спершу на історії виникнення молебню до Божої Матері, що звершується в УГКЦ у травні, а тоді перейду до основної цілі й мети – розглянути й розібрати структуру молебню до Божої Матері, що звершується сьогодні в УГКЦ, та застановитися над його змістом, тобто розкрити маріологічний сенс цього молебню.

Зародження в УГКЦ звичаю присвячувати місяць травень почитанню Матері Божої та історія виникнення молебню до неї

Май, інша назва травня – місяця, в котрому вірні почали вшановувати в Церкві Матір Божу, походить від латинського слова «majus», що йде від імені богині Маї, доброї покровительки весняних робіт¹¹. Від XVIII ст. травень став для римо-католиків Італії місяцем, присвяченим особливій посвяті Божій Матері¹². Звідти звичай поширився на інші території¹³, а також перейшов до деяких Східних Католицьких Церков¹⁴, зокрема УГКЦ.

У слов'ян слово «май» означало «зелень», «гілки дерев», а святкування весни називалося маївками, веснянками, гаїв-

¹⁰ Прийдіте поклонімся. Молитовник. Львів 2005, 249. Пор. Літургійна Агенда, 258.

¹¹ Михаель Кунцлер. Літургія Церкви. Львів 2001, 491.

¹² Кирило Королєвський. Рим і обрядово-літургічні дискусії у Патріаршій Київській Вселенській Церкві між двома світовими війнами. Львів 2002, 262.

¹³ М. Кунцлер. Літургія Церкви, 492.

¹⁴ Р. Ф. Тафт. Что Тя наречем?

ками (гагілками)¹⁵. Тому цей місяць вірні УГКЦ сьогодні називають майським, а молебень протягом нього (місяця травня) – маївкою.

Єромонах Матей Гаврилів підкреслює: «Більшість науковців вважає, що як на Заході, так і у слов'ян християнізація поганських звичаїв не усувала їх цілковито, але все, що мали добро, ушляхетнювала. У цьому контексті почитання Богородиці зайняло визначне місце, а місяць травень поступово стався марійським»¹⁶.

В УГКЦ марійські набоженства та звершення їх протягом травня входять у практику в кінці XIX ст. (після Добромільської реформи Чину святого Василія Великого 1882 р.) через василіянські монастирі¹⁷.

Львівський собор 1891 р., заохочуючи священнослужителів звершувати *Параклис* (з грецької – «покірне благання») «як підчас миссій, всенародних нещасть, якь такожъ въ праздники Пресвятои Дѣвы Маріи»¹⁸, нічого не говорить про травень як місяць, у якому потрібно звершувати молебні до Божої Матері.

У XX ст. василіянські монастирі спершу використовували для марійських практик давній візантійський Параклис, який уклав іще в IX ст. чернець Теостирікт¹⁹ і який містився в рукописі під назвою «Параклис в честь Матері Божої»²⁰. У структурі цього богослужіння був канон до Пречистої Диви з приспівом «Пресвятая Богородице, спаси нас», і воно звершувалося

¹⁵ Матей Гаврилів. Маївка // Місіонар 5 (55) (1997) 7; його ж. Про приватні набоженства (на правах рукопису), 1.

¹⁶ М. Гаврилів. Маївка, 7; його ж. Про приватні набоженства, 1.

¹⁷ Іван Дудка. Травневі молебні до Пресвятої Богородиці // Михайлівка (www.mykhailivka.org).

¹⁸ Чинности и Рѣшенія русскаго провинціального Собора въ Галичинѣ з отбувшого ся во Львовѣ з въ роцѣ 1891. Львѣвъ 1897, 128.

¹⁹ І. Дудка. Травневі молебні до Пресвятої Богородиці.

²⁰ Духовна вязанка на май і червень. Йорктон 1924, 41.

на потіху всяку скорботної душі та тіла²¹. Деякі отці василіяни в Україні на початку ХХ ст. навіть повністю взорувалися подекуди на римо-католицькі костели щодо запозичення марійських набоженств та звершення їх у греко-католицьких храмах.

Унійна Церква (УГКЦ) від другої половини ХVІІ ст. до ІІ Ватиканського собору запозичувала до свого літургійно-пасторального життя різні римо-католицькі практики²². Їх старалися запозичувати й наслідувати також багато інших Східних Католицьких Церков. До цього стимулювало тодішнє розуміння еклезіології та уявлення Римо-Католицької Церкви, що латинський обряд є вищим понад усі інші.

Про цей період в історії УГКЦ митрополит Андрей Шептицький у своєму пастирському посланні про обряди в 1941 р. каже так:

Нашим батькам, і перед і після Замойського Синоду здавалося, що треба їм було якнайбільшим числом, хоч би й малих звичаїв і практик зближатися якнайбільше до латинського обряду, щоб заслужити собі у латинників, найближчих сусідів, як і в латинників в західних краях Європи та в Римі на опінію правдивих католиків. Та думка пхала много з наших священиків до приймання живцем з латинського обряду незаконних, бо неодобрених Апостольським Престолом, а навіть ніякою церковною владою в нашій Церкві звичаїв.²³

До таких практик належить і особливе почитання, присвячене Божій Матері протягом цілого травня, і навіть укладення спеціального молебню на цей випадок. Літургіст ерм. Матей Гаврилів зазначає, що «на початку ХХ ст. о. Мелетій Лончина, ЧСВВ уклав *Молебен до Божої Матері* (який є вельми вдалим скороченням

²¹ *Духовна вязанка на май і червень*. Йорктон 1924, 41-53.

²² Андрей Хойнацкий. *Западнорусская церковная уния въ ся богослуженіи и обрядах*. Київ 1871.

²³ *Письма-послання Митрополита Андрея Шептицького, ЧСВВ. З часів німецької окупації*. Йорктон 1969, 154.

*Параклиса*²⁴ і доповненням на взір *Єктенії-Літанії* 16-ти закликів з приспіваними²⁵)»²⁶ для особливого її почитання в УГКЦ протягом травня. В той же час Іван Дудка підкреслює, що о. Лончина «(за іншими даними – василіяни о. Платонід Філяс і о. Андрей Шептицький) скоротив параклис, забравши з нього канон і додавши натомість ряд благальних закликів до Божої Матері, скомпонованих частково на основі богородичного акафісту»²⁷.

Звичай присвячувати місяць травень особливому почитанню Пречистої Диви Марії, який існує сьогодні в УГКЦ, перейнято від Західної Церкви²⁸. Для того, щоб повніше та краще оформити його літургійно, і було укладено спеціальний молебен до Божої Матері, який називають маївкою, що ввійшов у приватне церковне життя українських греко-католиків на початку ХХ ст.

Від того часу в УГКЦ, особливо в Західній Україні, травень починають називати місяцем Марії. Немає в УГКЦ парафії чи Церкви, вівтаря чи ікон Божої Матері, які того місяця не були би прикрашені пахучими квітами на її славу. «Лиш сонце зайде, з усіх усюдів спішать вірні діти Марії на майське богослужіння, що зветься Молебном (до Божої Матері)»²⁹. Якщо десь нема Церкви, то люди самі будують вівтарі, приносять ікону Пречистої Диви Марії, світять свічки та сходяться ввечері на молитву, співаючи на честь Марії величаві молебні пісні³⁰. Коли неможливо робити це кожного вечора, то вірні по парафіях, особливо

²⁴ Що походить від грецького слова «параклесіс» та означає етимологічно те саме, що «покірне благання» чи «благальна молитва».

²⁵ Які були укладенні на взірець римо-католицької літанії та звершуються й до сьогодні, див.: *Літургійна Агенда*, 258.

²⁶ М. Гаврилів. *Маївка*, 10; його ж. *Про приватні набоженства*, 1.

²⁷ І. Дудка. *Травневі молебні до Пресвятої Богородиці*.

²⁸ М. Кундлер. *Літургія Церкви*, 491; К. Королевський. *Рим і обрядово-літургійні дискусії*, 262.

²⁹ Петро Сабат. *Про травневий молебен до Пречистої Диви Марії у греко-католицьких храмах // Радіо Воскресіння* (www.rr.lviv.ua).

³⁰ Там само.

в селах Західної України, протягом травня сходяться на молебень до Божої Матері хоч кілька разів на тиждень³¹.

До цього травневого почитання Богородиці закликав люд свого часу навіть митрополит Андрей Шептицький. У його пастирському посланні до духовенства і вірних «Марія-Мати» від 14-15. IV.1942 читаємо:

А щоб іще успішніше заохотити людей до тієї любові, Церква – так давніми установами, як і новими практиками присвячує Пр[есвятій] Богородиці цілі місяці. І так давньою передвічною установою цілий місяць серпень присвячений почитанню та любові Пр [ечистої] Богородиці. [...] Ту саму предвічну установу відновляє практика наших часів, одобрена св[ятою] Церквою: аби другий ще місяць посвячувати почитанню Богородиці, а саме місяць травень, коли-то з весною зазеленіє земля та зацвітуть всі дерева і квіти. Тоді-то привикли люди збиратися кожної днини по церквах, щоб у стіп Пр[ечистої] Д[іви] Марії знайти потіху, розраду і силу та нашій Пр[есвятій] Матері в небі принести поклін любові, вдячності і покірного прохання про все, чого нам треба [...] Тому горніться цього року до тих травневих Богослужень; старайтеся в цьому місяці в честь Пр[естої] Богородиці частіше причащатися, не занедбуйтеся в голосному відновлюванні кожної днини усіх християнських молитов! Як маєте яку побожну книжочку, або ще ліпше – Св[яте] Письмо, – читайте її на голос в неділі і свята для цілої рідні. І кожної днини прибігайте до нашої Небесної Матері та складайте у Її стіп всьо то, що нас болить, чого бажаєте для себе, для родини, для села, чи цілої Церкви й цілого народу...³²

У посланні митрополита Андрея «Про почитання і посвяту себе Пречистої Богородиці» від 2-3.V.1943 також читаємо:

³¹ Петро Сабат. Про травневий молебень до Пречистої Діви Марії у греко-католицьких храмах // *Радіо Воскресіння* (www.r.lviv.ua).

³² Митрополит Андрей Шептицький. *Документи і матеріали (1899-1944)*, т. III: *Пастирські послання 1939-1944* / під ред. А. Кравчука. Львів 2010, 179-180.

Вже Отці Церкви шукали способу, як учинити почитання Пр[ечистої] Богородиці якнайусильнішим і якнайбільше відповідним усім потребам людей. Тому-то ...забажали вони почитати Преч[исту] Діву і нелітургійним культом, себто культом, що виходить поза рами літургійних молитов Церкви. Таким культом являється присвячення Богородиці цілих місяців в році. Таке почитання не відповідає первісній обрядовій думці, котра присвячує Богородиці поодинокі дні, празники і молитви без огляду на місяці, в яких припадають. Виразно зазначену волю цілий місяць – місяць серпень – посвятити Богородиці маємо в установі перед- і по-празденства Успення. [...] Ця думка візантійського обряду ще з-перед віків відповідає пізнішій, але тотожній практиці посвячувати місяць травень культові Богородиці. Ця практика приймається у нас так загально, що можна сказати, що ціла наша Церква придержується їй. Без ніякого досі рішення церковної влади, на підставі бажання самих вірних заводиться по парохіях звичай через цілий місяць травень відправляти якусь Богослужбу, посвячену Марії, яку обряд дозволяє відправляти поза літургійними часами, при якій-небудь нагоді християнського життя, себто Акафист, Молебень, Параклис, тощо.³³

Власне через підтримку з боку Андрея Шептицького, а також духовенства й особливо вірних, бачимо поширення звичаю вшановувати Божу Матір у травні по цілій УГКЦ, зокрема через звершення молебня до неї, складеного в новій редакції. Водночас ніхто в УГКЦ не відмінював звершення вечірні в добовому колі, як і не впроваджував відправу молебню замість неї. До сьогодні в УГКЦ звершувати молебень до Божої Матері протягом травня було й залишається приватною літургійною практикою – і не більше.

Прийшов до УГКЦ і звичай звершувати молебень до Божої Матері у травні за вівтарем, як літанії в Римо-Католицькій

³³ Там само, 289.

Церкві, а не перед іконою (намісною, аналойною (тетраподною) чи тією, котрій був написаний молебень), як практикували звершення молебнів у Східній Церкві. Особливий розквіт почитання Божої Матері та звершення молебнів до неї упродовж травня припадає в УГКЦ на час після виходу її з підпілля в кінці ХХ ст., і ця практика спостерігається й досі.

Сьогодні офіційний требник УГКЦ³⁴, церковний устав УГКЦ³⁵, віровчительний документ УГКЦ Катехизм «Христос – наша Пасха»³⁶, а також канони партикулярного права УГКЦ³⁷ не зобов'язують до звершення у травні молебнів до Пресвятої Богородиці. Тому їх можна відправляти або ні, що зазвичай залишається на розсуд настоятеля тієї чи іншої парафії УГКЦ. Проте коли молебень звершується, цього не можна чинити взамін вечірні чи нехтуючи нею; окрім того, єрархії слід уживати текст, який має церковне potwierдження згідно з приписом Кодексу канонів Східних Церков³⁸, Інструкції про впорядкування книговидавання в УГКЦ³⁹, а також Інструкції щодо подання і затвердження літургійних текстів, їхніх перевидань і перекладів⁴⁰.

Щодо практики звершення молебню в травні, то до сьогодні серед богословів УГКЦ існує дві тенденції: одна – за його

³⁴ *Требник*. Львів 2001; *Требник (освячення та благословення)*. Львів 2010.

³⁵ *Типик УГКЦ*. Львів 2002.

³⁶ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів 2011, 528-529.

³⁷ Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви // *Українська Греко-Католицька Церква* (www.ugcc.ua).

³⁸ *Кодекс канонів Східних Церков*. Львів 1995, кан. 656, § 2.

³⁹ *Інструкції про впорядкування книговидавання в УГКЦ 2011*, 25.

⁴⁰ Інструкція щодо подання і затвердження літургійних текстів, їх перевидань і перекладів // *Матеріали Синоду єпископів УГКЦ: Спецвипуск Благовісника Верховного Архiepіскопства Києво-Галицького УГКЦ 2013 року*. Львів 2013, 66-67.

звершення⁴¹, а інша – проти⁴², хоча він був і є лише приватним церковним богослужінням. У той же час в УГКЦ залишається відкритим питання правильних акцентів щодо служіння маївки у страсний чи світлий тиждень, якщо ця седмиця випадає у травні, а також котрого офіційного тексту цього молебню слід дотримуватися. На мою думку, тільки правильно розставлені історичні й богословські акценти можуть ґрунтовно збагатити літургійну практику, і то не лише травневого богородичного культу, а й усєї літургійно-духовної спадщини УГКЦ.

Травневий молебень до Пресвятої Богоматері УГКЦ та його різні редакції

Молебень до Пресвятої Богоматері в одній із найуживаніших його редакцій⁴³, що звершується тепер у травні в УГКЦ, має скорочену структуру порівняно з молебнями до Божої Матері, які були свого часу в літургійному вжитку Київської Церкви й засвідчені в рукописних⁴⁴ і стародрукованих літургійних книгах українських Церков Київської традиції (Унійної⁴⁵ та Православної⁴⁶). Цей молебень не містить канону та є досить спрощеним структурно.

На практиці Молебень до Богородиці має сьогодні в УГКЦ щонайменше п'ять дуже подібних назв і чотири дуже подібних

⁴¹ С. Кияк. *Становлення і зміст літургійно-обрядової ідентичності українського католицизму* // *Науковий вісник Івано-Франківської Теологічної Академії УГКЦ «Добрий Пастир»*. Теологія, вип. 3. Івано-Франківськ 2010, 144-145, 149; В. Панівник. Травневе богослужіння (Маївка) // *Місіонер* (www.misionar.in.ua).

⁴² К. Королевський. *Рим і обрядово-літургійні дискусії*, 263; І. Дудка. Травневі молебні до Пресвятої Богородиці.

⁴³ *Прийдіте поклонімся*, 241-255.

⁴⁴ *Euchologium slavonicum (Требник Київський XV – поч. XVI ст.)*. Ватикан, № 15, 340-366.

⁴⁵ *Требник*. Вільно 1618, 283-295.

⁴⁶ *Требник*. Стратин 1606, 478-491.

структури, але всі вони – у своїх редакціях – подають нам догматичні правди про Пречисту Діву Марію. Для порівняльного аналізу подаємо назви молебнів та їхню структуру в таблиці:

МОЛЕБЕН в честь ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ ⁴⁷	Молебен до Пресвятої Богородиці ⁴⁸	Молебен до Пресвятої Богоматері ⁴⁹ / Молебен до Богоматері ⁵⁰	Молебен до Пресвятої владичиці нашої Богородиці ⁵¹
			<u>Ієрей поверх ряси олягає епітрахиль і, якщо хоче, фелон, а диякон стихар і орар. Завіса відслонюється, але святі двері остаються зачинені. Коли молебен не правиться у вівтарі, але посередині храму чи в іншому місці, то ієрей бере з собою євангеліє й хрест. Ієрей з дияконом поклоняються перед іконою, а тоді ієрей починає:</u>
	<i>Диякон:</i> Благослови, владико.	<i>Диякон:</i> Благослови, владико.	
Свящ: Благословен Бог наш... <i>Люди: Амінь.</i>	<i>Священик:</i> Благословен Бог наш... <i>Хор: Амінь.</i>	<i>Священик:</i> Благословен Бог наш... <i>Люди: Амінь.</i>	<i>Ієрей:</i> Благословен Бог наш... <i>Лик:</i> Амінь.

⁴⁷ Духовна вязанка на май і червень. Йорктон 1924, 29-39.

⁴⁸ Молитовник до Пресвятої Родини. Хлипці 2019, 86-95; Молебен до Пресвятої Богородиці // Кіріос (www.kyrios.org.ua) (18.10.2021).

⁴⁹ Прийдіте поклоніться. Молитовник. Львів 2005, 241-255.

⁵⁰ Ходіть та подивіться. Молитовник. Львів 2007, 93-104.

⁵¹ Молебен. Canada 1979, 21-33.

В великодному часі зараз: Христос воскрес: 3. Потім сейчас: Святий Боже: Поза велико-ним часом: Слава Тебі, Боже наш слава Тебі...	Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі...	Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі...	<u>У пасхальнім часі, тропар Пасхи:</u> Христос воскрес із мертвих... <u>І відразу</u> Святий Боже... <u>Ієрей:</u> Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі...
С.: Яко Твое єсть царство: Л: Амінь.	<i>Священик:</i> Бо Твое є царство, і сила, і слава... <i>Хор:</i> Амінь.	<i>Свящ.:</i> Бо Твое єсть царство, і сила, і слава... Л.: Амінь.	<u>Ієрей:</u> Бо Твое єсть Царство і сила і слава... Лик: Амінь.
		<i>Псалом 142</i> Господи, вислухай молитву мою, почуй моїннє моє ... Алилуя, алилуя, алилуя, слава тобі, Боже (3).	
		«Бог – Господь», глас 4 Бог – Господь, і явився нам... <i>Стих 1:</i> Сповідуйтеся Господеві... <i>Стих 2:</i> Обійшовши обступили мене... <i>Стих 3:</i> Не умру, а жити буду... <i>Стих 4:</i> Камінь, яким знехтували будівничі...	ТРОПАРИ Бог Господь і явився нам... <i>Стих 1:</i> Сповідуйтеся Господеві... <i>Стих 2:</i> Обійшовши, обступили мене... <i>Стих 3:</i> Не умру, а жити буду... <i>Стих 4:</i> Камінь, яким знехтували будівничі...

Продовження таблиці			
Тропар глас 4. Ко Богородиці приліжно нині притецім грішні і смиренні... Слава: І нині: Не умолчим нікогдаже Богородице...	<i>Тропар, глас 4</i> До Богородиці з запалом нині прибіжим, грішні і смиренні... <i>Слава, і нині:</i> Не замовкнемо ніколи, Богородице...	<i>Тропар, глас 4</i> До Богородиці з запалом нині прибіжим, грішні і смиренні... Слава Отцю, і Сину... Не замовкнемо ніколи, Богородице...	<u>І співають тропар, глас 4:</u> До Богородиці з запалом нині прибіжим, грішні і смиренні... <u>Слава, і нині:</u> Не замовкнемо ніколи, Богородице... <u>Коли молебень служиться у вітварі, тут священико-служителі входять у вітвар і відкривають святі двері.</u>
С.: Воньмім, мир всім, премудрость, воньмім. Л.: Прокімен глас 4. Помяну ім'я Твоє... С.: Сlishи, дщи, і виждь... С.: Господу помолімся. Л.: Господи помилуй. С.: Яко свят еси Боже наш... Л.: Амінь.	<i>Прокімен</i> <i>Диякон:</i> Будьмо уважні. <i>Священик:</i> Мир всім. <i>Диякон:</i> Премудрость, будьмо уважні. <i>Хор співає прокімен, глас 4:</i> Пом'яну ім'я Твоє... <i>Стих:</i> Слухай, дочко, і споглянь... <i>Диякон:</i> Господеві помолімся. <i>Хор:</i> Господи, помилуй. <i>Священик:</i> Бо Ти святий еси, Боже наш... <i>Хор:</i> Амінь.	<i>Прокімен</i> <i>Диякон:</i> Будьмо уважні. <i>Свящ.:</i> Мир всім. <i>Диякон:</i> Премудрость, будьмо уважні. <i>Прокімен, глас 4:</i> Пом'яну ім'я Твоє... <i>Стих:</i> Слухай, дочко, і споглянь... <i>Диякон:</i> Господу помолімся. Л.: Господи, помилуй. <i>Свящ.:</i> Бо Ти святий еси, Боже наш... Л.: Амінь.	ПРОКІМЕН І ЄВАНГЕЛІЄ Диякон: Будьмо уважні. Іерей: Мир всім. Диякон: Премудрость. Будьмо уважні. <u>Прокімен, глас 4, псалом 44:</u> Пом'яну ім'я твоє... <u>Стих:</u> Слухай, дочко, і споглянь... Диякон: Господу помолімся. Лик: Господи, помилуй. Іерей, виголос: Іерей: Бо Ти святий еси, Боже наш... Лик: Амінь.

			<u>Тут буває звичайне кадіння перед читанням євангелія.</u> Диякон:
Всяке дихання да хвалит Господа. Стих: Хвалите Бога во святых Его...	«Всяке дихання», глас 4 Всяке дихання* нехай хвалить Господа. <i>Стих:</i> Хваліте Бога у святинях Його. <i>Стих:</i> Хваліте Його у тверді сили Його.	«Всяке дихання», глас 4 Всяке дихання нехай хвалить Господа. <i>Стих 1:</i> Хваліте Бога у святинях Його. <i>Стих 2:</i> Хваліте його у тверді сили Його.	Усяке дихання нехай хвалить Господа: Стих 1: Хваліте Бога у святых Його. Стих 2: Хваліте Його в утвердженні сили Його. Після цього диякон виголошує:
С.: І о еже сподобитися нам слишанію святаго Євангелія, миром Господа Бога молім. Л.: Господи помилуй 3.	<i>Євангеліє</i> Диякон: І щоб сподобилися ми слухання святаго Євангелія, Господа Бога молім. <i>Хор:</i> Господи, помилуй (3). <i>Диякон:</i> Премудрость, прості, вислухаймо святаго Євангелія.	<i>Євангеліє</i> Диякон: Щоб сподобилися ми слухання святаго Євангелія, Господа Бога молім. Л.: Господи, помилуй (3) <i>Свящ.:</i> Премудрость, прості, вислухаймо святаго Євангелія.	Диякон: Щоб сподобилися ми слухання святаго євангелія, Господа Бога молім. Лик: Господи, помилуй Тричі. Диякон: Премудрость. Прості. Вислухаймо святаго євангелія.
С.: Мир всім. Л.: І духові твоєму.	<i>Священик:</i> Мир всім. <i>Хор:</i> І духові твоєму.	Мир всім. Л.: І духові твоєму.	Іерей: Мир всім. Лик: І духові Твоєму.
С.: Премудрость прости, услишим святаго Євангелія, от Луки святаго	<i>Священик:</i> Від Луки святаго Євангелія читання.	<i>Диякон:</i> Від Луки святаго Євангелія читання.	Іерей чи диякон (котрий має читати євангелія) мовить: Від імярек святаго євангелія читання.

Продовження таблиці			
Євангелія чте- ніє. (Зач. 4.) Л.: Слава Тебі, Господи, слава Тебі.	<i>Хор:</i> Слава Тобі, Господи, слава Тобі.	<i>Люди:</i> Слава Тобі, Господи, слава Тобі.	<i>Дик:</i> Слава Тобі, Господи, слава Тобі. <u>Диякон чи ієрей (котрий слухає читання) мовить:</u>
С.: Воньмім. <i>Во дни они, вставши Маріям, іде во горня со тца- нієм во град Юдов...</i> Л.: Слава Тебі, Господи, слава Тебі. (Проповідь)	<i>Диякон:</i> Будь- мо уважні. <i>Священик чи- тає Євангеліє від Луки (1,39- 49,56)</i> У ті дні, встав- ши, Марія пус- тилася швидко в дорогу в гір- ську околицю, в місто Юди... <i>Хор:</i> Слава Тобі, Господи, слава Тобі.	<i>Свящ.:</i> Будьмо уважні. <i>Диякон читає Євангеліє Луки 1,39-49,56:</i> У ті дні, встав- ши, Марія пус- тилася швидко в дорогу в гір- ську околицю, в місто Юди... Л.: Слава Тобі, Господи, слава Тобі.	Будьмо уважні. Від Луки, Зач 4. В ті дні, вставши, Маріям, пішла з поспіхом в гори, до міста Юдово- го...
_____	_____	<i>Стихири са- могласні, глас б</i> Слава Отцю, і Сину, і Свято- му Духові. Отче, Сло- ве і Душе, * Тройце Свята, очисти * мно- жество прогрі- шень наших. І нині, і повсяк- час, і на віки віків. Амінь. Молитвами Богородиці, * Милостивий, очисти * мно-	ПОХВАЛИ <u>Ієрей з дияконом</u> <u>стоять перед іконою</u> <u>й на перемену співа-</u> <u>ють наступні похва-</u> <u>ли по азбуці, ви-</u> <u>брані з чину малого</u> <u>освячення води. За</u> <u>кжною похвалою</u> <u>дик співає означе-</u> <u>ний приспів. А пер-</u> <u>ше. Ірмос, двічі:</u> Ти, що від ангела “радуйся” при- йняла... <u>Приспів:</u> Пресвя- тая Богородице, спаси нас:

		жество прогрі- шень наших. <i>Стих:</i> Поми- луй мене, Боже, по великій милості твоїй, і по множеству щедрот твоїх очисти безза- коння мое. Не повірй мене люд- ському заступ- ництву...	А Оспівуємо сина твого, Богородице, і взиваємо: Пречи- ста Владичице, від усякої біди ізбав рабів твоїх...
С.: Пресвятая Діво Маріє, Богородице всемилостива, радуйся і спаси на Тя уповаю- щих. За кождим стихом люди співають: О Маріє, Мати Божа, молися за нами! Мати Христа Бога нашого, радуйся і спаси на Тя уповаю- щих...	<i>Благання (чи- тають священ- нослужителі)</i> Пресвята Діво Маріє, Богоро- дице премило- сердна, радуй- ся і спаси тих, що на Тебе уповають. <i>Хор (на кожне прошення):</i> Пресвятая Богородице, спаси нас. Мати Христа Бога нашого, радуйся і спаси тих, що на Тебе уповають...	<i>Благання</i> Пресвята Діво Маріє, Бого- родице пре- милосердна, радуйся і спаси тих, що на Тебе уповають. <i>Л:</i> Пресвятая Богородице, спаси нас. Мати Христа Бога нашого, радуйся і спаси тих, що на Тебе уповають...	_____
Стихири гл. 2. Подобен: (Єгда от древа):	<i>Молебні сти- хири до Пре- святої Богоро- диці</i> <i>Глас 2, подіб- ний:</i>	Молебні сти- хири до Пре- святої Богоро- диці <i>Глас 2, подіб- ний:</i>	СТИХИРИ СТИ- ХОВНІ <u>Підчас опих ди-</u> <u>якон обкалжує</u> <u>ікону й інше по</u> <u>звичаю. Вірні, коли</u> <u>забажають, стоять</u>

Продовження таблиці			
<p>За всіх молишися, Благая... Стих: Пом'яну ім'я твоє... Всіх скорблящих радість... Стих: Слиши, дщи... Радуйся пречистая Діво.* Радуйся, честний скиптре Царя Христа...</p>	<p><i>Коли із древа:</i> За всіх Ти молишся, благая... <i>Стих:</i> Пом'яну ім'я Твоє... Всіх скорбних радість... <i>Стих:</i> Слухай, Дочко... Радуйся, Пречистая Діво,* радуйся, цінний скиптре Царя Христа...</p>	<p>Коли із древа. За всіх Ти молишся, благая... <i>Стих:</i> Пом'яну ім'я Твоє... Всіх скорбних радість... <i>Стих:</i> Слухай, дочко... Радуйся, Пречистая Діво...</p>	<p><u>на колінах але не у пасхальному часі, і співаємо на глас 2, подобен: "Коли із древа..."</u> За всіх ти молишся, Благая... Стих: Пом'яну ім'я твоє... Всіх скорботних Радість... Стих: Слухай, дочко... Радуйся, Пречистая Діво,* радуйся, цінний Скиптре Царя Христа...</p>
<p>Слава: І нині: Глас 8. Подобен: (На хвалу потекл.) Радуйся вселення похвало... Або Стихира, гл. І. Самогласен. Радуйся, Царице, Мати милосердія... С.: Помолімся за Церков Христову, за Святішого Отця Папу римського, єпископів, священників і всіх вірних. За кожним разом люде відмавляють:</p>	<p><i>Слава, і нині, глас 8:</i> Радуйся, вселенної похвало...</p>	<p><i>Глас 8:</i> Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові... Радуйся, вселенної похвало...</p>	<p>Слава, і нині: <u>глас 8, болгарський:</u> Радуйся, вселенної Похвало...</p>

<p>Богородице Діва: За умноження духа святої католицької віри в нашому народі... С.: Паки і паки, приклоньше коліні, миром Господа Бога молім. Л.: Господи помилуй 3. Священик читає голосно молитву: Царице моя преблагая, наджедо моя, Богородице...</p>			
<p>Священик читає екстенію: С.: Помилуй нас, Боже, по великій милості твоєї... Л.: Господи, помилуй 3. С.: Єще молимося о еже сохранитися граду сему... Л.: Господи, помилуй 3. С.: Услиши ни, Боже Спасителю наш, упованіє всім концем землі...</p>	<p><i>Єктенія</i> <i>Диякон:</i> Помилуй нас, Боже, по великій милості твоєї... <i>Хор:</i> Господи, помилуй (3). Ще молимося Господеві Богу нашому, щоб вислухав голос моління нас, грішних... <i>Хор:</i> Господи, помилуй (3). Ще молимося, щоб зберегтися місту (селу) цьому ...</p>	<p><i>Єктенія</i> Помилуй нас, Боже, по великій милості Твоїй... Л.: Господи, помилуй (3). Ще молимося Господеві Богу нашому, щоб вислухав голос моління нас, грішних... Л.: Господи, помилуй (3). Ще молимося, щоб зберегтися селу цьому...</p>	<p>ЄКТЕНІЯ Й КОЛІНОПРЕКЛОНЕННЯ: Диякон: Помилуй нас, Боже, по великій милості Твоїй... Лик: Господи, помилуй. Тричі. Диякон: Ще молимося Господеві Богу нашому, щоб вислухав голос моління нас грішних... Лик: Господи, помилуй. Тричі. Диякон: Ще молимося, щоб Ти вислухав голос моління нашого...</p>

Продовження таблиці			
	Хор: Господи, помилуй (12). Ще молимося, щоб Господь Бог вислухав голос моління нас... Хор: Господи, помилуй (3).	Л.: Господи, помилуй (12). Ще молимося, щоб Господь Бог вислухав голос моління нас... Л.: Господи, помилуй (3)	Лик: Господи, помилуй. <u>Тричі.</u> Диякон: Ще молимося, щоб зберегтися городові (або селу цьому) ... Лик: Господи, помилуй. <u>12 разів.</u> Диякон: Ще молимося, щоб Господь Бог вислухав голос моління нас грішних... Лик: Господи, помилуй. <u>Тричі.</u>
	Священик: Вислухай нас, Боже, Спасителю наш... Хор: Амінь. Диякон: З умилінням усі голови (і коліна) приклонивши, до Пресвятої Владичиці нашої Богородиці помолімся. Хор: Пресвятая Богородице, спаси нас.	Вислухай нас, Боже, Спасителю наш... Л.: Амінь. Диякон: З умилінням усі голови (і коліна) приклонивши, Господу помолімся. Л.: Господи, помилуй.	<u>Виголос:</u> <u>Іерей:</u> Вислухай нас, Боже, Спасителю наш... Лик: Амінь. Диякон: З умилінням усі голови і коліна приклонивши, Господу помолімся. Лик: Господи, помилуй.
	Молитва до Пресвятої Богородиці (звичайно співає хор) Царице наша преблагая,* надіє наша, Богородице...	Молитва до Пресвятої Богородиці Прийми, о, всеблагопомічна ...	<u>Іерей перед іконою голосно мовить оцю чи іншу молитву до Пресвятої Богородиці:</u> Царице наша преблага, надіє наша Богородице...

	Інша молитва до Богородиці, св. Єфрема Сирійського (читає священик) Прийми, о всеблагопомічна, пречиста Госпоже, Владичице Богородителько, ці чесні дари...	Інша молитва Царице наша преблага, надіє наша, Богородице ⁵² ...	
Л.: Амінь.	Хор: Амінь.	Л: Амінь.	Лик: Амінь.
С.: Премудрість. Л.: Чеснішпую Херувім, і славнішпую без сравнення Серафім ...	<u>Відпуст</u> Диякон: Премудрість. Хор: Чеснішу від херувімів...	<u>Відпуст</u> Диякон: Премудрість. Л.: Чеснішу від херувімів...	<u>ВІДПУСТ</u> Диякон: Премудрість. Лик: Чесніцу від херувімів...
В великодному часі: Світися, світися, новий Єрусалиме... С.: Слава Тебі, Христе Боже, упованіє наше, слава Тебі. Л.: <i>Слава:</i> <i>І нині:</i> <i>Господи помилуй 3. Господи Благослови.</i>	Священик: Слава Тебі, Христе Боже, упованіє наше, слава Тебі. Хор: Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові...	Свящ.: Слава Тебі, Христе Боже, упованіє наше, слава Тебі. Л.: Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові...	Іерей: Слава Тебі, Христе Боже, упованіє наше, слава Тебі. Лик: Слава Отцю і Сину і Святому Духові... <u>Тричі</u> Благослови.

⁵² Цієї молитви немає в структурі молебню на даний випадок в молитовнику: «Ходіть та подивіться» (там само, 103-104).

Продовження таблиці			
В великодному часі: <i>Христос воскрес із мертвих...</i> С.: Христос істинний Бог наш... Л.: Амінь.	Священик: Христос, істинний Бог наш... <i>Хор: Амінь</i> ⁵³ .	Христос, істинний Бог наш... Л.: Амінь.	<u>Іерей творить відпуст:</u> Христос, істинний Бог наш... Лик: Амінь. <u>І приступають вірні цілувати святу ікону й прийняти від єрея благословення.</u> <u>У пасхальнім часі, замість Чеснішу від херувимів...</u> мовимо: Лик: Світися, світися, новий Єрусалиме... <u>А замість Слава і нині...</u> <u>перед відпустом:</u> Лик: Христос воскрес із мертвих... <u>Іерей творить відпуст:</u> Христос, що воскрес із мертвих... Лик: Амінь. <u>Іерей:</u> Христос воскрес! <u>Тричі.</u> <u>Народ:</u> Воістину воскрес! <u>Тричі.</u> <u>І співають тропар Пасхи:</u>

⁵³ Структуру цього молебню, тільки з переміною місцями в ній молитов, подає: *Молитовник і правила семінарста*. Рим 1965, 316-326., Лише з однією молитвою («Царице моя преблага...») структуру цього молебню подає також Молитовник. Пор. *Молебень до Богородиці* (www.sites.google.com).

			Христос воскрес із мертвих... <u>Тричі.</u> <u>Далі:</u> І нам дарував життя вічне... <u>І приступають вірні цілувати святу ікону й прийняти від єрея благословення!</u>
--	--	--	---

У найдавнішій структурі молебню (без канону) в честь Пречистої Діви УГКЦ (див. у першій колонці таблиці), як можна побачити, приписувалося за кожним благальним стихом співати спочатку: «*О Маріє, Мати Божа, молися за нами!*»⁵⁴, а пізніше, у новій редакції цього молебню, почали співати: «*Пресвятая Богородице, спаси нас*»⁵⁵. Також у найдавнішій структурі містилося звершення вірними молитви «Богородице Діво...» за Церкву, Святого Отця, єпископів, священників та всіх вірних; бралися й інші намірення. Така вставка намірень⁵⁶, хоч вона й не розривала молебню та не суперечила його структурі, а була лише добрим прикладом молитися спільно за певних осіб, у пізніших структурах цього богослужіння вже не міститься.

В одній із найпоширеніших серед вірних редакцій молебню до Пресвятої Богоматері, що її подає молитовник «Прийдіте поклонімся», бачимо після початку звичайного припису звершувати Псалом 142⁵⁷. Наявність такого припису вказує на тяглість теперішньої структури молебню з давньою структурою Параклиса, де цей псалом майже завжди слідував після початку звичайного перед звершенням канону⁵⁸.

⁵⁴ *Духовна вязанка на май і червень*, 32.

⁵⁵ *Прийдіте поклонімся*, 249.

⁵⁶ *Духовна вязанка на май і червень*, 36.

⁵⁷ *Прийдіте поклонімся*, 243-244.

⁵⁸ *Требник*. Стратин 1606, 478; *Требник*. Вільно 1618, арк. 283.

Особливої уваги, на мій погляд, заслуговує Молебень до Пресвятої владичиці нашої Богородиці (поданий у четвертій колонці таблиці): ця редакція не тільки містить багато рубрик, але й, згідно з нею, звершення молебню відбувається перед богородичною іконою та вживаються похвали, вибрані з чину малого освячення води⁵⁹, а не ті, що повстали в УГКЦ на основі закликів-благань римо-католицької літанії⁶⁰.

В УГКЦ сьогодні, як бачимо, серед вірних поширюються різні редакції молебню до Богородиці. Його можна знайти переважно в молитовниках, які виходять друком у різних видавництвах. Від останніх, власне кажучи, й залежить, котру редакцію цього молебню одержать вірні. Тому, перш ніж видавати молитовники для вірних, видавцям треба мати церковне благословення на них⁶¹, а перед тим, звичайно, заручитися підтримкою спеціалістів стосовно того, що саме поміщати в молитовнику, щоб це відповідало науці Церкви, її літургійному благочестю та не йшло врозріз із церковним законодавством.

Вчення про Богородицю (маріологія), що впливає з тексту молебню УГКЦ, який практикується протягом місяця травня

Розгляньмо тепер структуру й текст однієї з найуживаніших редакцій молебню до Богородиці, що звершується сьогодні в травні у храмах УГКЦ. Її подає молитовник «Прийдіте поклонімся», котрий вийшов за благословенням блаженнішого патріарха Митрополита Івана Любачівського⁶².

Згідно з цією редакцією, молебень розпочинається початком звичайним, що складається з виголосу і вступних молитв

⁵⁹ *Молебень*. Canada 1979, 21-33.

⁶⁰ *Літургійна Агенда*, 258.

⁶¹ Пор. *Кодекс канонів Східних Церков*, кан. 656. Пор.: Інструкція про впровадження книговидання в УГКЦ 2011, 25; Інструкція щодо подання і затвердження літургійних текстів, їх перевидань і перекладів, 66-67.

⁶² *Прийдіте поклонімся*, 241-255.

до Святого Духа – Пресвятої Тройці, Трисвятого і Господньої молитви. Після нього слідує Псалом 142, який майже завжди вживався в давніх молебнях перед звершенням канону⁶³, та спів «Бог – Господь...» на глас 4⁶⁴. Опісля йде тропар: «До Богородиці з запалом нині прибіжім, грішні і смиренні...»⁶⁵ та «Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові...» зі словами: «Не замовкнемо ніколи, Богородице...»⁶⁶, що їх співають вірні на 4-й глас. Змістом цього піснеспіву є значення трьох імен Пречистої Діви Марії у стосунку до Бога і людей, а саме: Богородиця (**Теотоκος**), Владичиця (**Цариця**) та Заступниця (**Благословенна**).

Наступною дією в молебні є благословення священника вірним, які у відповідь прокіменом 4-го гласу заявляють, що ім'я Марії згадуватимуть повсякчасно з роду в рід: «Пом'яну ім'я Твоє у всякім роді і роді»⁶⁷.

Опісля священник обкаджує вівтар, іконостас і людей. Кадило – це символ молитви, тож таким чином і символічно, і виразними словами: «Господу помолімся»⁶⁸, – священник закликає народ молитись, а вірні побожно відповідають: «Господи, помилуй»⁶⁹. Священник виголосом віддає славу «Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків»⁷⁰. Вірні відповідають: «Амінь»⁷¹, тобто нехай так буде, і співають на глас 4-й «Всяке дихання нехай хвалить Господа»⁷² напереміну зі стихами псалмів «Хваліте Бога у святинях Його» і «Хваліте Його у тверді

⁶³ *Требник*. Стратин 1606, 478; *Требник*. Вільно 1618, 283.

⁶⁴ *Прийдіте поклонімся*, 244.

⁶⁵ *Там само*, 245.

⁶⁶ *Там само*.

⁶⁷ *Прийдіте поклонімся*, 245..

⁶⁸ *Там само*, 246.

⁶⁹ *Там само*.

⁷⁰ *Там само*.

⁷¹ *Там само*.

⁷² *Там само*.

сили Його», які читає священник⁷³. Прокіменом і стишками псалмів вірні разом зі священником підкреслюють свою вірність Всевишньому Богові. Прокімен і стишки є власне підготовкою до найголовнішої частини молебню – Святого Євангелія.

Святе Євангеліє від Луки (1,39-49.56)⁷⁴, що його читає священник, пригадує момент із життя Пресвятої Диви Марії, коли вона відвідувала св. Єлисавету й величала в покорі свого Господа за те, що вибрав її на Матір Спасителю.

Після читання Святого Євангелія – по короткій, переважно маріологічній, науці (проповіді) або без неї – у структурі молебня слідує стихирі самогласні, гласу 6-го, а після них священник від імені всіх вірних звертається до Богородиці з благанням-привітанням, співаючи «Пресвята Діво Маріє, Богородице...»⁷⁵, як колись архангел Гавриїл промовив «Радуйся...», а вірні додають свою просьбу: «Пресвятая Богородице, спаси нас»⁷⁶. Усіх благань-привітань до Пречистої Диви Марії тут загалом 16, як і повторених стільки ж разів просьб від вірних⁷⁷.

Осередком і джерелом усієї гідності величі й привілеїв Пречистої Диви Марії виступає її Боже Материнство. Тому перше благання-привітання підкреслює її святість, тобто безгрішність (**Пресвята Діво**) й одночасно людськість (**Маріє**), а в кінці – народження нам Бога в людському тілі (**Богородице**). У першому благанні-привітанні є поєднання святості, людськості й божественності Марії. Наступні три благання-привітання починаються іменами «Мати Христа Божа нашого...», «Мати предвічної любови...» й «Мати Божої благодаті...»⁷⁸ Сам Ісус Христос захотів, щоб усе створіння почитало її як Матір і як посередни-

⁷³ Прийдіте поклонімся, 246.

⁷⁴ Там само, 247.

⁷⁵ Там само, 248.

⁷⁶ Там само, 249.

⁷⁷ Там само, 249-250.

⁷⁸ Там само, 249.

цю між Богом і людьми. Ісус Христос дав нам її за матір, кажучи: «Се мати твоя. І від тієї години взяв її учень до себе» (Йо 19,27). Як колись той учень, св. Йоан, удостоївся мати Пречисту Діву Марію за матір, так усі християни доступили великої честі, бо Пречиста Діва стала і їхньою матір'ю⁷⁹. Тому власне ці прохання зверненні до Богородиці як Матері.

З огляду на Боже Материнство, Богородиця є Дівою. Тому три наступні благання-привітання починаються іменами «Діво, непорочна зачата...», «Діво, від херувимів світліша...», «Діво, від серафимів славніша...»⁸⁰ і так далі.

У наступних дев'ятьох благаннях-привітаннях вірні згадують Пречисту Діву як Марію: «Маріє, голубко неосквернена...»⁸¹ та ін. Цих згадок є найбільше. Народ звертається до Богородиці її людським іменем Марія, бо вона найбільше знає людські проблеми, легко їх розуміє та вислуховує.

У цих благаннях-привітаннях особливий акцент поставлено на непорочне зачаття Богородиці згідно з католицьким віровченням, тобто про непричетність Пречистої Диви Марії до первородного гріха з моменту її зачаття, яке відбулося цілком природним шляхом від земних батьків – Йоакима й Анни⁸². Звідси видно, що такі благання-привітання в молебні зародилися на основі закликів-благань римо-католицької літанії⁸³.

Православна Церква також почитає Пресвяту Богородицю як чеснішу від херувимів і незрівнянно славнішу від серафимів, тобто вищу від усіх ангелів, як пренепорочну і всенепорочну; однак православне вчення відкидає догмат про непорочне зачаття, вважаючи Марію тільки особисто безгрішною, але

⁷⁹ Іван Лужецький. *Життя Марії матері Ісуса*. Рим 1989, 125-126.

⁸⁰ Прийдіте поклонімся, 249.

⁸¹ Там само, 249-250.

⁸² С. Булгаков. *Купина неопалимая*. Париж 1927, 77-110; Петро Сабат. Свято Зачаття св. Анни (Зачаття Пресвятої Богородиці св. Анною): історія, богослужбові тексти, духовне значення // *Радіо Воскресіння* (www.rr.lviv.ua).

⁸³ *Літургійна Агенда*, 258.

не позбавленою первородного гріха, як і всі люди, крім Богочоловіка Ісуса Христа⁸⁴. Для Сходу зачаття Пречистої Діви Марії є перш за все прообразом чудесного зачаття і народження Божого Сина. У східному сприйнятті найважливішою подією в житті Пресвятої Богородиці та в історії цілого людства було не її зачаття від св. Анни, хай воно навіть було непорочне і святе, а зачаття Божого Сина в її непорочному лоні під час Благовіщення⁸⁵. Кульмінаційна точка освячення і благодатності Пречистої Діви – коли архангел Гавриїл привітав її словами: «Радуйся, благодатна, Господь з тобою»⁸⁶.

В наступній стихирі молебню: «*За всіх Ти молишся, благая. За тих, що прибігають з вірою під могутній Твій покров...*»⁸⁷, що співається на глас 2-го подібного гласу, вірні складають подяку Марії за те, що вона вислуховує просьби й потреби людей, заявляють їй свою покору та просять визволення від усяких життєвих негод.

У деяких місцевостях для більшого вияву своєї покори вірні клякають. Стихом «*Пом'яну ім'я Твоє у всякім роді і роді*»⁸⁸, який доповнює цю стихирю, вірні заявляють (удруге), що пам'ятатимуть ім'я Марії в поколіннях. Інша стихира – «*Всіх скорбних радість...*»⁸⁹ – підкреслює велику поміч Богородиці в кожній життєвій потребі й кожній людині зокрема, тому до неї прибігають усі, щоб спастися. Стих «*Слухай, дочко...*»⁹⁰, який продовжує молебень (повторюється вдруге), є проською вірних до Пречистої Діви вислухати всі їхні прохання. Наступною стихирою вірні

⁸⁴ Ю. Табак. *Православ'я і католицизм. Основні догматичні та обрядові розбіжності*. Львів 2007, 16.

⁸⁵ С. Булгаков. *Купина неопалимая*. Париж 1927, 110-211. П. Сабат. Свята Зачаття св. Анни.

⁸⁶ І. Ортинський. *Під Твою милість прибігаємо*, 139.

⁸⁷ *Прийдіте поклонімся*, 250.

⁸⁸ *Там само*, 250.

⁸⁹ *Там само*, 251.

⁹⁰ *Там само*.

дякують Марії, що вона вислухала їхні просьби, та оспівують її святість словами: «*Радуйся, Пречистая Діво...*»⁹¹

Виголосом «*Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові...*»⁹² вірні складають подяку Святій Тройці, що приймає всі заступництва Марії, та з ще більшим запалом прославляють Марію наступною стихирою – «*Радуйся, вселенної похвало...*»⁹³ – за те, що вона є заступницею і посередницею людей, а також підкреслюють її привілеї щодо душі й тіла. Потім у молебні йде мала просительна ектенія⁹⁴, а після неї – молитви до Пресвятої Богородиці «*Прийми, о всеблагодічна*» та «*Царице наша преблага...*»⁹⁵, якими вірні величають Пречисту Діву Марію, подекуди навіть клякаючи і виявляючи цим свою особливу покору їй, та просять у неї охорони і захисту для себе на ціле життя. Завершується молебень відпустом⁹⁶.

Після молебню вірні прославляють і величають Богородицю чудовими піснями, а опісля зносять до неї свої приватні молитви, бо знають: «Ще не чувано ніколи, щоб вона не допомогла чи у горю, чи в недолі цього земного життя»⁹⁷.

Висновок

Господь Бог дав нам на цій землі трьох матерів. Це рідна матір, яка дала нам життя, кормила нас і вчила робити перші кроки в житті, дбала про нашу охайність, чистоту, здоров'я та виховувала в нас добру поведінку й любов до Бога. Окрім неї, Господь Бог дав нам і духовну матір – Святу Церкву. Вона дана нам у поміч до рідної матері. Через Святе Таїнство Хрещення

⁹¹ *Там само*.

⁹² *Прийдіте поклонімся*, 252.

⁹³ *Там само*, 252.

⁹⁴ *Там само*, 252-254.

⁹⁵ *Там само*, 254.

⁹⁶ *Там само*, 254-255.

⁹⁷ Пісні до Богородиці. Там, де в небі // *Християнський портал Кіріос* (www.kyrios.org.ua).

Церква породжує нас до надприродного життя і дбає про чистоту нашої душі, заохочуючи до прийняття Святого Таїнства Сповіді. Вона кормить нас Пресвятим Тілом і Кров'ю Господа Нашого Ісуса Христа, через єпископів і священників навчає правд Віри та вказує дорогу, якою нам потрібно йти в цьому земному житті. Через звершення Святого Таїнства Подружжя Церква освячує союз між чоловіком і жінкою для створення сім'ї. У випадку різних хвороб вона підіймає та освячує нас до життя Святим Таїнством Єлеопомазання. Під материнською опікою Церкви переходимо з цього земного світу до вічності. Також, окрім матері духовної – Церкви, Ісус Христос залишив нам, вірним, як заступницю свою Неньку – Пречисту Діву Марію⁹⁸. Він сам дав нам її за матір, кажучи: «Се мати твоя. І від тієї години взяв її учень до себе» (Йо 19,27). Як для св. Йоана, так і для всіх християн Пречиста Діва Марія стала матір'ю⁹⁹.

Ми удостоїлися великої ласки від Бога мати в цьому житті трьох матерів, які люблять нас і помагають нам крокувати до цілі. Користаючи з їхньої невимовної доброти, годиться й нам перевірити свої обов'язки та ставлення до наших матерів у цьому земному житті. Адже сам Господь установив закон, як маємо ставитися до рідної матері: «Шануй батька твого і матір твою»¹⁰⁰. Отже, маємо шанувати рідну матір та опікуватися нею. Свою духовну матір, Церкву, ми повинні слухати, любити й боронити перед ворогами. А тому, що ми є теж дітьми Небесної Неньки Пречистої Диви Марії, маємо обов'язок і повинні прибгати під її покров і просити в неї материнського заступництва¹⁰¹. Саме тому літургійний рік нашої Східної Церкви в особливий спосіб позначений глибоким і сердечним культом Матері Божої.

⁹⁸ І. Ортинський. *Під Твою милість прибгаємо*, 19, 59.

⁹⁹ І. Лужецький. *Життя Марії матері Ісуса*, 125-126.

¹⁰⁰ *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха*, 297.

¹⁰¹ Петро Сабат. *Величання Богородиці, нашої Матері і Заступниці, Покровительки і Захисниці, Пречистої Диви Марії в богослужіннях // Alma Mater*. Roma 2003-2004, 16-20.

У літургійному році прослава Пречистій Діві Марії звучить кожного дня в богослужіннях добового кола¹⁰². По-особливому й дуже торжественно прослава Пречистій Діві Марії звершується в богородичних святах протягом літургійного року¹⁰³. Прослава Пречистій Діві Марії яскраво виражена також у приватних церковних богослужіннях – акафістах та молебнях у її честь. Попри існування акафістів та молебнів у честь Матері Божої, які колись звершувалися в Київській Церкві, у кінці XIX ст. в УГКЦ виник також звичай присвячувати Матері Божій цілий травень та звершувати молебен до неї. Він був перейнятий до УГКЦ від Римо-Католицької Церкви¹⁰⁴ разом із практикуванням різних марійських набоженств. На початку XX ст.¹⁰⁵ в УГКЦ появився також спеціально укладений молебен у честь Пречистої Диви Марії на місяць травень (май). Тепер цей молебен побутує в УГКЦ у щонайменше чотирьох редакціях¹⁰⁶, на які можна натрапити в молитовниках, що їх розповсюджували чи розповсюджують досі серед вірних різні видавництва.

Міхаель Кунцлер підкреслює, що «у травневому молебні на першому плані має стояти Христова тайна, з якою Богородиця “пов'язана нерозривним зв'язком”»¹⁰⁷. На мій погляд, досить гарно представляють це похвали в одній із представлених вище редакцій (структур) молебня до Пресвятої владичиці нашої Богородиці, котрі вибрано з чину малого освячення води¹⁰⁸, а не ті,

¹⁰² Пор. *Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея*. Рим 1990.

¹⁰³ І. Ортинський. *Під Твою милість прибгаємо*, 156-160.

¹⁰⁴ М. Кунцлер. *Літургія Церкви*, 491; К. Королевський. *Рим і обрядово-літургійні дискусії*, 262.

¹⁰⁵ М. Гаврилів. *Маївка*, 10; його ж. *Про приватні набоженства*, 1; І. Дудка. *Травневі молебні до Пресвятої Богородиці*.

¹⁰⁶ *Молебен*. Canada 1979, 21-33. *Духовна вязанка на май і червень*, 29-39; *Молитовник до Пресвятої Родини*, 86-95; *Прийдіте поклонімся*, 241-255; *Ходіть та подивіться*, 93-104.

¹⁰⁷ М. Кунцлер. *Літургія Церкви*, 492.

¹⁰⁸ *Молебен*. Canada 1979, 27-28.

що повстали в УГКЦ на основі закликів-благань римо-католицької літанії¹⁰⁹. Власне їх вартувало б уживати в молебнях до Матері Божої, оскільки вони дуже по-богословському й у дусі східного богослов'я висвітлюють науку про Богородицю (маріологію).

На мою думку, УГКЦ вартує сьогодні відновити візантійську традицію, що зародилася була ще в XIII ст., коли у Східній Церкві вшануванню Пресвятої Богородиці відводився цілий Успенський піст¹¹⁰, і звершувати протягом нього акафісти й молебні в честь Матері Божої – звичайно, дотримуючись добового кола богослужінь. На моє переконання, не потрібно наслідувати римо-католицьку практику звершувати маївки у травні, особливо ж коли на цей час припадає страсний тиждень, свято Воскресіння Господнього (Пасха) чи його посвяття, оскільки це відкрито й наочно суперечить східному літургійному богослов'ю.

Офіційний требник УГКЦ¹¹¹, церковний устав УГКЦ¹¹², віровчительний документ Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»¹¹³, а також канони партикулярного права УГКЦ¹¹⁴ не зобов'язують сьогодні звершувати у травні молебні до Пресвятої Богородиці. Тому цей молебен – як приватне церковне богослужіння, котре не належить до добового кола – може звершуватися або не звершуватися. Рішення щодо цього зазвичай залишається на розсуд настоятеля тієї чи іншої парафії УГКЦ. Проте не можна звершувати молебен до Богородиці взамін вечірні чи нехтуючи нею.

Тепер в Україні в Римо-Католицької Церкві травень є звичайно пресвячений Матері Божій, а травневе богослужіння в її

¹⁰⁹ Літургійна Агенда, 258.

¹¹⁰ К. Королевський. Рим і обрядово-літургійні дискусії, 262-263.

¹¹¹ Требник. Львів 2001; Требник (освячення та благословення). Львів 2010.

¹¹² Типик УГКЦ. Львів 2002.

¹¹³ Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха», 528-529.

¹¹⁴ Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви (www.ugcc.ua) (4.10.2021).

честь може мати у складі Лоретанську літанію до Пресвятої Діви Марії (протяжну благальну молитву до Богородиці) або Акафіст до Богородиці та містити біблійне читання, виставлення Святих Дарів, адорацію та євхаристійне благословення¹¹⁵.

Нам потрібно пам'ятати, що зовнішнім виявом прослави Пречистої Діви Марії виступає прикладання вірних до богородичних ікон протягом цілого церковного року. Важливо не забувати, що прослава Пречистої Діви Марії звершується також через проказування молитов, як-от: «Богородице Діво», «Під твою милість», вервиці, а також через гимнографію: поезію, піснеспів, музику¹¹⁶.

Через появи Матері Божої у світі в ході століть сьогодні існує й багато марійських відпустових місць, прощі до яких поширені як у Східній, так і Західній Церкві. У відпустових марійських місцях та на прощах УГКЦ можемо стати учасниками представленого вище молебню до Матері Божої. У різних його редакціях цей молебен звершують також священнослужителі УГКЦ – з власної ініціативи, чи на прохання груп спільноти «Матері в молитві», чи для марійських братств протягом марійських свят, чи деколи й у звичайні неділі після Божественної Літургії протягом церковного року.

Petro Sabat.

History of the Origin and Formation of a Prayer (without the Canon) to Mother of God in the UGCC

This publication indicates the origin of the custom to dedicate the month of May to the veneration of the Mother of God in the UGCC and where it was borrowed from. The history of the origin of the May prayer to the Mother of God of the UGCC is presented. The structure of the four editions of this prayer is given and the differences

¹¹⁵ Літургійна Агенда, 219-220.

¹¹⁶ І. Ортинський. Під Твою милість прибігаємо, 135-164.

between them are briefly outlined. The Mariological doctrine of this prayer, which is contained in the prayer book «Come and Worship», published with the blessing of His Beatitude Patriarch Myroslav Ivan Lyubachivsky, is highlighted. It is noted that this prayer is a private church service and that the current church charter of the UGCC, the Catechism of the UGCC and the Particular Law of the UGCC do not oblige priests to perform this prayer during May or other days of the church year.

Тарас Дмитрик

Містерія таїнства: чин вінчання у Требнику Петра Могили

Впорядкування літургійного богослужбового уставу Православної Церкви середини XVII ст. пов'язане з низкою питань історичного та догматичного характеру. Головним ініціатором богослужбової реформи став Київський митрополит Петро Могила. Метою статті є дослідити на прикладі таїнства шлюбу, як митрополит Петро Могила разом з однодумцями зі свого гуртка зумів, відповідно до вимог часу, органічно поєднати традиційну православну обрядовість і західне матримоніальне право, ставши промотором екуменізму та сприяючи зміцненню контактів між Східною і Західною Церквами.

Вступ

Однією з обрядових особливостей Української Церкви – Православної та Греко-Католицької – є чин вінчання, який відрізняється від загальноприйнятої в інших Східних Церквах практики. Чини заручин і вінчання спершу були окремими чинами, однак, згідно з 93-м правилом VI Вселенського собору, кожен заручений був зобов'язаний обвінчатися. Сьогодні чин заручин відправляється безпосередньо перед вінчанням, хоча в Україні в домогилянський період заручені ще могли розійтися за обопільною згодою. Власне тому Петро Могила, спираючись на давні грецькі требники та вже існуючі українські традиції, уніфікував чин таїнства шлюбу.